

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

جامعة المصطفى العالمية

مجتمع آموزش عالی امام خمینی (ره)

مدرسه عالی قرآن و حدیث

پایان نامه کارشناسی ارشد

موضوع:

بررسی حدیث عشره مبشره از منظر فریقین

استاد راهنما:

حجة الاسلام والمسلمین دکتر محمود احمدی (دامت برکاته)

استاد مشاور:

حجة الاسلام والمسلمین مجتبی عزیزی (دامت برکاته)

دانش پژوه

رامیل عظیم اف

کد کامپیوتری: ۱۱۱۳۹۷

سال: فروردین ۱۳۹۰

تقديم به:

محضر مبارك خاتم الأنبياء و المرسلين و اشرف كائنات حضرت محمد ﷺ

تقديم به:

محضر مبارك مولى المتقيان على ابن ابى طالب ﷺ

تقديم به:

محضر مبارکه سیده النساء العالمین، پاره تن رسول خدا ، صدیقه الشهیده

فاطمة الزهراء ﷺ

تقديم به:

محضر مبارك قطب عالم امکان، امام العصر و الزمان، خليفة الرحمان، مصلح

جهان، اميد مظلومان و مستضعفان و منجى عالم بشریت حضرت بقیة الله الاعظم

الحجة ابن الحسن العسکرى عجل الله فرجه الشريف (روحى و ارواح العالمين لتراب مقدمه فداه)

تقديم به:

محضر کریمه ی اهل بیت حضرت معصومه ﷺ که سالیانی در جوار آن حضرت

به کسب علم و دانش پرداخته ام.

تشکر و قدردانی:

بنده وظیفه اصلی خود می دانم که از راهنمایی ها و ارشادات اساتید گرامی
راهنما جناب حجة الاسلام و المسلمین محمود احمدی (دامت براکاته) و استاد
مشاور جناب حجة الاسلام و المسلمین مجتبی عزیزی (دامت براکاته) که در
تدوین این پایان نامه از تجربیات ایشان استفاده بردیم و از زحمات مدیریت و
مسئولان محترم مجتمع آموزش عالی امام خمینی(ره) و همچنین از مسئولان
محترم کتابخانه مجتمع آموزش عالی امام خمینی(ره) صمیمانه تشکر و قدر دانی
کرده و برای همه آن ها از درگاه خداوند تعالی سلامتی و توفیقات روز افزون
می خواهم.

چکیده تحقیق

با توجه به این که علمای اهل سنت به حدیث عشره مبشره به عنوان دلیل متقن و محکم برای اثبات حقانیت و حتی ولایت و مصونیت برخی افراد از خطاء تمسک می کنند. مثل: برای اثبات فضیلت ابو بکر، عمر، عثمان و ..... در کتابهای علمای اهل سنت از این حدیث خیلی استفاده می کنند. و خود حدیث از مشکلات زیادی برخوردار است تحقیق در باره حدیث حائز اهمیت و ضروری به نظر می رسد.

این جانب تحقیق خود را در چهار فصل تنظیم نمودم. فصل اول در ارتباط با مسائل کلی تحقیق از قبیل تعریف موضوع، اهمیت و ضرورت بحث، پیشینه و تاریخچه فرضیه و سؤال های تحقیق و روش تحقیق و همچنین واژگان کلیدی می باشد. در فصل دوم سند حدیث عشره مبشره از منظر رجالیون اهل سنت مورد بررسی قرار گرفته و متن حدیث از نظر علم الدرایه بررسی شده است. و در فصل سوم به تلقی علمای شیعه و اهل سنت از حدیث پرداخته شده است.

در فصل چهارم حدیث عشره مبشره به آیات و روایات پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عرضه کردیم و احادیث مخالف را ذکر کردیم.

امید است این تحقیق مورد قبول خداوند تعالی و سبحان قرار گیرد.

فهرست مطالب

۱	فصل اول: کلیات
۲	پیشگفتار
۴	تعریف موضوع
۴	اهمیت و ضرورت موضوع
۴	تاریخچه و پیشینه موضوع
۶	سابقه تحقیق
۸	هدف تحقیق
۸	سوالات تحقیق
۸	سوال اصلی
۸	سوالهای فرعی
۸	فرضیه های تحقیق
۸	روش تحقیق
۸	واژگان کلیدی
۹	عشره مبشره
۹	حدیث
۱۰	حدیث در اصطلاح
۱۱	اهل سنت
۱۱	شیعه

.....	بررسی حدیث عشره مبشره از منظر فریقین
۱۱	فریقین
۱۲	فصل دوم: بررسی سندی حدیث عشره مبشره در منابع اهل سنت و تجزیه و تحلیل آن
۱۳	طرق مختلف حدیث عشره مبشره در منابع اهل سنت
۱۳	طریق اول: سعید بن زید
۱۷	بررسی اسناد احادیث سعید بن زید
۲۵	۲- بررسی متن حدیث
۳۰	طریق دوم: عبد الله بن عمر
۳۰	بررسی اسناد طریق عبد الله بن عمر
۳۷	احادیث طریق عبدالرحمن بن عوف
۳۹	بررسی سندی احادیث عبد الرحمن بن عوف
۴۳	نتیجه کلی از بررسی اسناد روایات عبد الرحمن بن عوف
۴۳	بررسی متنی حدیث:
۴۴	احادیث از طریق رباح بن حارث
۴۷	بررسی اسناد طریق رباح بن حارث
۵۳	بررسی متن حدیث
۵۷	احادیث از طریق عبد الرحمن بن اخنس
۵۸	بررسی اسناد روایات عبد الرحمن بن اخنس
۶۴	بررسی متن احادیث:
۶۴	نتیجه گیری و خلاصه فصل:
۶۷	فصل سوم: بررسی دلالتی حدیث در منابع شیعه و تلقی اهل سنت از حدیث عشره مبشره

.....	بررسی حدیث عشره مبشره از منظر فریقین.....
۶۸	حدیث عشره مبشره در منابع حدیثی شیعه.....
۷۱	بررسی سند حدیث:.....
۷۴	اشکالات حدیث سعید بن زید.....
۷۵	بررسی متن حدیث:.....
۸۵	تلقی علمای اهل سنت از حدیث عشره مبشره.....
۸۸	حدیث عشره مبشره نزد محدثان اهل سنت.....
۹۰	تلقی کتب اعتقادی از حدیث عشره مبشره.....
۹۲	توجیه اهل سنت در مورد احادیثی که به افراد دیگری نیز مژده بهشت داده.....
۹۴	نتیجه گیری کلی از فصل.....
۹۶	فصل چهارم: ارزیابی حدیث عشره مبشره با آموزه های قرآن و سنت پیامبر ﷺ.....
۹۷	ارزیابی متن حدیث.....
۱۱۱	اهل بهشت و جهنم در روایات.....
۱۱۱	۱- عوامل و اسباب ورود به بهشت.....
۱۱۱	الف: اخلاص و دوری از حرام.....
۱۱۱	ب: تقوا و حسن خلق.....
۱۱۲	د: اطاعت از رسول الله ﷺ.....
۱۱۳	۲- موانع ورود به بهشت و اسباب ورود به جهنم.....
۱۱۳	الف: رزائل اخلاقی.....
۱۱۳	ب: ذره ای از کبر.....
۱۱۳	ج: اذیت همسایه.....

بررسی حدیث عشره مبشره از منظر فریقین.....

- د: امام ظالم ۱۱۳
- ه: اذیت مردم ۱۱۴
- خ: شخص گمراه و امام گمراه ۱۱۴
- ح: متکبر و فتنه انگیز و منت گذار ۱۱۴
- نتیجه گیری از بحث: ۱۱۵
- بررسی ویژگی های عشره مبشره ۱۱۵
- اجتهادات ابو بکر ۱۱۵
۱. تخلف از جیش اسامه ۱۱۵
۲. تخلف از فرمان پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ۱۱۶
۳. منع حضرت فاطمه عَلَيْهَا السَّلَام از فدک ۱۱۶
۴. آزردن حضرت زهرا عَلَيْهَا السَّلَام ۱۱۷
- هجوم به خانه فاطمه عَلَيْهَا السَّلَام ۱۱۷
- تهدید به آتش کشیدن خانه فاطمه عَلَيْهَا السَّلَام ۱۱۷
- فاطمه عَلَيْهَا السَّلَام در حالی که از دست ابو بکر ناراحت بود از دنیا رفت ۱۱۷
۵. توطئه سقیفه ۱۱۸
۶. منع از نوشتن احادیث پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ۱۱۹
۷. اجتهاد در برابر نصّ صریح قرآن نسبت به سهم ذیالقربی ۱۱۹
- اعمال دیگر ابو بکر ۱۲۰
- ابو بکر به فاطمه (سلام الله علیها) دشنام می دهد: ۱۲۰

- بررسی حدیث عشره مبشره از منظر فریقین.....
- ۱۲۰..... اعتراف ابو بکر به اشتباهات خود
- ۱۲۱..... در اثر ضربه عمر فاطمه(س) محسن را سقط کرد
- ۱۲۱..... اجتهادات عمر
- ۱۲۲..... نسبت ناروا به پیامبر ﷺ
- ۱۲۲..... عمر صحابه را برای نقل حدیث حبس می کرد
- ۱۲۲..... بدعت های عمر
- ۱۲۲..... قرار دادن الصلوة خیر منالنوم در اذان صبح و حذف حیّ علی خیرالعمل از اذان و اقامه
- ۱۲۲..... نماز تراویح بدعت مشهور عمر!
- ۱۲۴..... ۳-عثمان بن عفان
- ۱۲۴..... اجتهادات عثمان
- ۱۲۴..... ۱. بذل و بخشش عثمان به خویشان خود
- ۱۲۵..... ۲. نماز عثمان در سفر
- ۱۲۷..... افعال دیگر عثمان
- ۱۲۷..... عثمان به عمار یاسر دشنام می دهد
- ۱۲۷..... عمار بن یاسر بر اثر ضربه شدید عثمان مبتلا به فتق می شود
- ۱۲۸..... ماجرای دفن عثمان
- ۱۲۸..... ۴-علی بن ابی طالب
- ۱۲۹..... اطاعت علی علیه السلام اطاعت خدا و رسول ﷺ می باشد
- ۱۲۹..... پیامبر سفارش علی را به ابو بکر می کند
- ۱۳۰..... هر که با علی جنگ کند کافر است

- بررسی حدیث عشره مبشره از منظر فریقین.....
- نتیجه دشمنی با علی دخول در آتش است ۱۳۰
- ۵-طلحه بن عبید الله ۱۳۰
- طلحه پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اذیت کرد ۱۳۰
- کارهای منافقانه طلحه ۱۳۱
- ۶-زبیر بن عوام ۱۳۳
- بیعت شکنی زبیر با علی عَلَيْهِ السَّلَام و دروغ بزرگ تاریخ ۱۳۳
- وعده پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به زبیر در باره جنگ جمل ۱۳۴
- زبیر عائشه را به جنگ تحریک می کند ۱۳۴
- زبیر در جنایات بصره شریک بود ۱۳۴
- ۷-سعد بن ابی وقاص ۱۳۵
- بیعت سعد با ابو بکر از ترس عمر بن خطاب ۱۳۵
- سعد از بیعت علی امتناع می کند با این به حقانیت او آگاه بود ۱۳۵
- علت خودداری سعد از بیعت از زبان امام علی(ع) ۱۳۷
- توطئه عبدالرحمن برای بر کناری علی عَلَيْهِ السَّلَام از خلافت ۱۳۷
- عبد الرحمن از رساندن عثمان به خلافت پشیمان شد ۱۳۹
- دعای امام علی عَلَيْهِ السَّلَام در حق عبد الرحمن و عثمان ۱۳۹
- ۹-ابو عبیده بن جراح ۱۴۰
- ابو عبیده بن جراح یکی از به وجود آورندگان سقیفه و باعث اختلاف در امت ۱۴۰
- ۱۰-سعید بن زید ۱۴۳
- نتیجه بحث: ۱۴۴

.....	بررسی حدیث عشره مبشره از منظر فریقین
۱۴۵.....	بررسی احادیثی که در آنها به افراد دیگری نیز بشارت داده شده
۱۴۷.....	نتیجه گیری کلی از فصل
۱۴۹.....	خاتمه
۱۵۱.....	فهرست منابع

فصل اول

کلیات

پیشگفتار

وقتی که تاریخ حدیث فریقین را بررسی و کنکاش می کنیم . با حوادث و رخ دادهای و برخوردهای متفاوتی با تدوین حدیث نبوی رو به رو می شویم که هر کدام پیامدهای گوناگونی دارند. طرفداران اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام با پیروی از رهنمود و فرمایشات پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و امامان شان در همه اعصار و قرون به نگارش و تدوین احادیث توجه و اهتمام ویژه ای داشته و از دوران رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم تا غیبت امام زمان (عج) احادیث را در حد توان مکتوب نموده و به ما رسانده اند. برای مثال و در این مجال کوتاه به بخشی از سفارش های پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم در مورد نگارش احادیث اشاره می کنیم.

رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: هر کس از امت من چهل حدیث حفظ کند روز قیامت شفیع او می شوم.^۱

و نیز می فرماید: هر کس از امت من چهل حدیثی که مردم در امور دینشان به آن محتاجند را حفظ کند خداوند او را در روز قیامت قفیه و عالم مبعوث می کند.^۲

عبارت "حفظ" در این احادیث معنای عامی دارد و عمل کتابت را هم در بر می گیرد. چون بهترین روش حفظ کتابت و نگارش حدیث است.

ولی در بین اهل سنت بر عکس این مسئله مشاهده می شود. آنها بعد از وفات رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم تا دوران حکومت عمر بن عبد العزیز با اینکه از رسول الله (ص) به نوشتن احادیث سفارش و توصیه شده بود، تدوین احادیث پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم را و عملاً توفیق تدوین و نگارش و حفظ آثار نبوی را از دست دادند.

پیشگام ترین شخص در این کار ابوبکر بود. او بعد از رسیدن به خلافت نگارش احادیث پیامبر (ص) را ممنوع کرد حتی در تاریخ گزارش شده که احادیثی را که در نزدش بود، از بین برد. این روش را عمر و عثمان نیز ادامه دادند. و برای توجیه کارشان دلیل های سست ، بی اساس و غیر قابل اعتماد آوردند. ولی وقتی که واقع

^۱ - حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۲۷، ص ۹۸ - مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الْفَارِسِيُّ فِي رَوْضَةِ الْوَاعِظِينَ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ص مَنْ حَفِظَ مِنْ أُمَّتِي أَرْبَعِينَ حَدِيثًا مِنْ السُّنَّةِ كُنْتُ لَهُ شَفِيعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ

^۲ - صدوق، ثواب الاعمال، ص ۱۳۴ - قَالَ النَّبِيُّ ص مَنْ حَفِظَ مِنْ أُمَّتِي أَرْبَعِينَ حَدِيثًا مِمَّا يَحْتَاجُونَ إِلَيْهِ مِنْ أَمْرِ دِينِهِمْ بَعَثَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَفِيهَا عَالِمًا ،

بررسی حدیث عشره مبشره از منظر فریقین.....
 قضیه را بررسی می کنیم و در می یابیم که اهداف دیگری را تعقیب می کردند که در اینجا به برخی از آنها اشاره می شود:

۱- جلو گیری از انتشار فضائل اهل بیت علیهم السلام به ویژه امیر مومنان علیه السلام

۲- محو روایات نکوهش و سرزنش خلفا

۳- بنیان گذاری رأی و اجتهاد در برابر نص

۴- ایجاد زمینه مناسب برای تحریف آموزه های نبوی

ممانعت از کتابت نزدیک به صد سال ادامه داشت و در این صد سال ضربه های شدید و سختی بر اسلام وارد شد. و نتایج شوم و اختلافات و تفرقه های عظیم به وجود آورد. مثال بارز آن نتایج: به وجود آمدن مدرسه رأی و قیاس و راه یابی جعل و وضع روایات و اسرائیلیات به حوزه احادیث است. به همین دلیل روایات جعلی بسیاری بین مجموعه روایات اهل سنت رواج پیدا کرد. از طرفی از حضور ائمه اطهار علیهم السلام بی بهره بودند. لذا به کتب روایی اهل سنت احادیثی راه یافته است که نه با آموزه های قرآن و نه سنت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم سازگاری داشت. یکی از این احادیث حدیث عشره مبشره است. در این حدیث که به رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم نسبت داده شده به ده نفر از اصحاب پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم مژده بهشت داده و ایشان را اهل بهشت شمرده است. وقتی که این حدیث را بررسی می کنیم با معارضات و ناسازگاری های بزرگی روبه رو می شویم. از جمله موقعی که عمل کردهای این افراد را مطالعه می کنیم در می یابیم غیر از حضرت علی علیه السلام حالات دیگران با بهشتیان قابل تطبیق نیست.

ما در این تحقیق حدیث مزبور را از جنبه سندی و محتوایی بررسی کرده و صحت و سقم آن را از منظر منابع شیعه و اهل سنت بررسی می کنیم. تا ببینیم صدور این حدیث با این همه اختلافات و معارضات از رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم امکان پذیر هست یا نه. چه اینکه از رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم به خاطر مقام رفیع عصمت الهی هرگز کلامی آلوده به تناقض صادر نشده است و قرآن کریم نیز بالا ترین شاهد این مدعی است که می فرماید: ما ینطق عن الهوی^۳

رامیل عظیم اف

قم، مجتمع عالی امام خمینی (ره)

تعریف موضوع

موضوع تحقیق، بررسی حدیث عشره مبشره در منابع فریقین است. در این حدیث نقل شده که پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به ده نفر بشارت بهشت داده است. مثل: ابو بکر، عمر، عثمان، طلحه، زبیر و.....

با توجه به این که حدیث عشره مبشره از منظر سندی و محتوایی از مشکلات، اختلافات و تعارضات زیادی از جمله: مضطرب بودن متن حدیث، عدم اتصال سند برخوردار است مورد تحقیق و بررسی فرار می گیرد.

اهمیت و ضرورت موضوع

علمای اهل سنت به این حدیث به عنوان دلیل متقن و محکم برای اثبات حقانیت و حتی ولایت و مصونیت آنها از خطاء تمسک می کنند. لذا برای اثبات فضیلت ابو بکر، عمر، عثمان و..... از این حدیث خیلی استفاده کرده و بدان تکیه می کنند بنا بر این تحقیق نوع استفاده از این روایت و بیان اشکالات آن در ظاهر شدن حق اهمیت بسزایی پیدا کرده و ضروری به نظر می رسد.

تاریخچه و پیشینه موضوع

وقتی که به سیر نقل حدیث عشره مبشره مراجعه می کنیم دو تاریخ نقل، برای حدیث به دستمان می آید. اولین تاریخ که نسبتاً قدیمی تر است تاریخی است که در کتب شیعه مانند کتاب سلیم بن قیس و الکافئه شیخ مفید با سند متفاوت از سلیم نقل شده، به واقعه جمل بر می گردد. در جنگ جمل امام علی عَلَيْهِ السَّلَام حین صحبت طلحه و زبیر به آنها فرمود: بخدا سوگند شما دو نفر و صاحبان علم از آل محمد و نیز عائشه همه و همه نیک می دانید که تمامی اصحاب جمل در لسان رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ لعن شده اند، و هر که نسبت افترا به پیامبر بندد از رحمت حق محروم است.

آن دو گفتند: چگونه چون مائی که از اصحاب بدر و اهل بهشتیم ملعون هستیم؟

حضرت فرمود: اگر من تصدیق میکردم که شما اهل بهشتید هرگز تن به جنگ با شما نمی دادم، زبیر گفت: مگر حدیث سعید بن عمرو بن نفیل را نشنیده ای که از رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ نقل نموده که فرمود: «ده نفر از افراد قریش اهل بهشتند»؟ حضرت فرمود: این حدیث را از عثمان شنیدم که در ایام خلافت خود نقل می کرد.^۴

^۴ - سلیم بن قیس، کتاب سلیم، ص ۷۹۸ - شیخ مفید، الکافئه فی ابطال التوبه، ص ۲۴

بررسی حدیث عشره مبشره از منظر فریقین.....

از جمله علی عليه السلام فهمیده می شود این حدیث اولین بار در دوران خلافت عثمان از طرف او نقل شده است. چون در تاریخ قبل از این تاریخ نقل حدیث عشره مبشره ثبت نشده است. می توان ادعا کرد که در دوران خلافت ابو بکر و عمر از این حدیث خبری نبود. چون اگر این حدیث در دوان شیخین مطرح بود با آنها حتماً به آن استدلال کرده و برای پیشبرد اهدافشان به آن تمسک می کردند. در حالی که هیچ کدام از آنها به این حدیث استناد نکردند.

تاریخ دیگر در احادیث اهل سنت نقل شده است. ما وقتی که مجموعه نقلهای حدیث عشره مبشره را بررسی می کنیم در می یابیم که بیشترین نقل حدیث در دوران معاویه صورت گرفته است. این مطلب از نقلهای سعید بن زید که بیشترین نقل منسوب به او است، به دست می آید. در احادیث سعید بن زید آمده است که او حدیث را وقتی که مغیره بن شعبه در منبر علی عليه السلام را سب کرد، بیان کرده است. و از طرفی مساله سب علی عليه السلام در منابر در دوران معاویه مرسوم بود. و ما از این نقل می فهمیم که حدیث در دوران خلافت معاویه رواج پیدا کرده است. صاحب تهذیب الکمال حدیث سعید را به این ترتیب نقل می کند:

حر بن الصیاح می گوید از عبد الرحمن بن الأحنس شنیدم که می گفت: من شاهد بودم که مغیره بن شعبه خطبه می خواند و از علی به بدی یاد کرد. در این هنگام سعید بلند شد و گفت: شهادت می دهم بدرستی که از رسول الله صلى الله عليه وسلم شنیدم، می فرمود: ده نفر در بهشت است. رسول الله صلى الله عليه وسلم و أبو بکر و عمر و عثمان و علی و طلحة و زبیر و سعد بن مالک و عبد الرحمن بن عوف و اگر بخواهم نفر دهم را می گویم بعد گفت: سعید بن زید است. این حدیث را أبو داود از حفص بن عمر النمری از شعبه نقل کردند و ترمذی نیز حدیث را نقل کرده است^۵ و نقل دیگر با حذف اسم مغیره اینگونه آمده است:

^۵ -- أخبرنا به أبو الحسن بن البخاری قال أنبأنا القاضي أبو المكارم اللبان وأبو جعفر الصيدلانی قالاً أخبرنا أبو علی الحداد قال أخبرنا أبو نعیم الحافظ قال حدثنا عبد الله بن جعفر قال حدثنا یونس بن حبیب قال حدثنا أبو داود الطیالسی قال حدثنا شعبه عن الحر بن الصیاح قال سمعت عبد الرحمن بن الأحنس یقول شهدت المغیره بن شعبه یخطب فقال من علی فقام سعید بن یزید بن عمرو بن نفیل العدوی عدی قریش فقال أشهد أنى سمعت رسول الله صلى الله عليه و سلم یقول عشرة فی الجنة رسول الله وأبو بکر و عمر و عثمان و علی و طلحة و الزبیر و سعد بن مالک و عبد الرحمن بن عوف ولو شئت أن أسمى العاشر لسميته ثم سماه فقال: سعید بن زید. رواه أبو داود عن حفص بن عمر النمری عن شعبه ورواه الترمذی - یوسف بن الزکی عبد الرحمن أبو الحجاج المزی، تهذیب الکمال، ج ۱۶، ص ۵۰۴

بررسی حدیث عشره مبشره از منظر فریقین.....

به درستی که سعید بن زید از عشره مبشره است. گویند: ایشان روزی در کوفه به یک مجلسی وارد شد. در آنجا مردی را دید که در حال ایستاده سخن می گوید برای اینکه سعید گوشش سنگین شده بود از اطرافیان پرسید: این چه می گوید؟ گفتند: او به علی بن ابی طالب فحش می دهد. سعید از کار او تعجب کرد و غضبناک از جایش برخاست و گفت: به خداوند شهادت می دهم که پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود: (ابو بکر در بهشت است. عمر در بهشت است. عثمان در بهشت است. علی در بهشت است.) سپس ده نفر شمرد. وقتی که به دهمی رسید ساکت شد و چیزی نگفت. گفتند یا سعید آن شخص کیست؟ گفت: پیامبر اکرم (ص) من را جزء آنها شمرد.^۶

از این نقلها می توانیم نتیجه بگیریم که حدیث عشره مبشره به فرموده امام علی عَلَيْهِ السَّلَام گرچه در دوران عثمان از او نقل شده ولی در همین زمان حدیث رواج نیافت و حتی خود عثمان نیز هیچ وقت به این حدیث استناد نکرد و در دوران معاویه حدیث خیلی رواج یافت و همه جا در مجامع اهل سنت بخش شد و به کتاب های حدیثی آنها نیز راه یافت.

سابقه تحقیق

حدیث عشره مبشره همیشه مورد توجه و دقت علما و دانشمندان شیعی قرار گرفته و در لابه لای کتاب هایشان در باره اش بحث و بررسی های فراوانی انجام دادند. از جمله: متکلم و عالم بزرگ و وارسته شیخ مفید در کتاب الافصاح^۷ در باره حدیث عشره مبشره بحث کرده و اشکالات آن را بیان فرموده است. علامه جلیل قدر مجلسی دوم در کتاب شریف بحار الانوار^۸ به این حدیث پرداخته و همچنین در کتاب شریف و پر ارزش "الغدیر"^۹ نوشته علامه بزگوار عبد الحسین امینی و "عبقات الانوار"^{۱۰} اثر میر حامد حسین هندی و کتاب

^۶ - أن سعيد بن زيد رضي الله عنه وأرضاه أحد العشرة المبشرين بالجنة، قالوا: إنه دخل مجلساً وهو في الكوفة، فوجد رجلاً قائماً ويتكلم، ولعل سعيداً رضي الله عنه وأرضاه كان ثقيل السمع، فسأل من حوله: ماذا يقول هذا الرجل؟ قالوا: إنه يسب علي بن أبي طالب، فعجب رضي الله عنه وأرضاه ووقف غاضباً وقال: أشهد بالله أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: (أبو بكر في الجنة، وعمر في الجنة، و عثمان في الجنة، و علي في الجنة) ثم عد العشرة، ولما وصل إلى العاشر تلكاً لسانه وسكت، قالوا له: يا سعيد! من العاشر؟ قال: قد عدني رسول الله منهم، احمد بن عبد

الله المروادي، شرح لامية شيخ الإسلام ابن تيمية، ج ۶ / ص ۱۳

^۷ - شيخ مفيد، الإفصاح ص، ۶۶

^۸ - مجلسي، بحار الأنوار، ج، ۳۲، ص، ۱۹۷

^۹ - اميني، الغدير في الكتاب و السنة و الادب، ج ۱۰، ص، ۱۶۹

^{۱۰} - مير حامد حسين، عبقات الانوار في امامة الائمة الاطهار، ج ۱۳، ص، ۱۱۴

بررسی حدیث عشره مبشره از منظر فریقین.....

"فَسْتَلُّوا أَهْلَ الذِّكْرِ"^{۱۱} دکتر محمد تیجانی در باره این موضوع بحث شده است. و در سال های اخیر هم محققان شیعه در این باره تحقیقاتی انجام داده و مقالات علمی زیادی به رشته تحریر در آورده اند. مانند: عالم بزرگ و متبحر معاصر استاد نجم الدین طبسی که مقاله ای به عنوان بررسی حدیث عشره مبشره نوشته و در سال ۱۳۸۰-۱۳۸۱ در مجتمع آموزش عالی امام خمینی علیه السلام بعنوان جزوه درسی مورد استفاده قرار گرفته است. ایشان در این اثر به صورت مختصر معایب سندی و متنی حدیث عشره مبشره به شکل مستدل متذکر شده است. مقاله دیگری به عنوان عشره مبشره از طرف نفیسه شکور نوشته شده و در سایت pajooh.com منتشر شد. این مقاله نیز به صورت خالصه در حد سه صفحه سند و متن حدیث عشره مبشره را ارزیابی کرده است. و اما کتاب مستقل در باره این موضوع فقط از طرف محمد عباس عطایی اصفهانی به عنوان افسانه عشره مبشره در سال ۱۳۸۷ منتشر شده است. این کتاب گرچه از مزایای بیشتری برخوردار است ولی کم بودهایی هم دارد. کم بود اول کتاب این است که بنا بر اینکه اهل سنت به حدیث عشره خیلی اعتماد و استدلال می کنند در قدم اول باید سند حدیث مورد بررسی قرار گرفته باشد و باید ببینیم حدیثی را که پیش آنها صحیح شمرده شده آیا از سند درستی برخوردار است یا نه ؟

در حالی که در کتاب آقای اصفهانی به این بحث خیلی گذرا پرداخته شده است. و به صورت مفصل که مورد نیاز بود پرداخته نشده است. و کم بود دیگر کتاب، ذکر شرح حال برخی از افراد مذکور در متن حدیث و ذکر افراد دیگر به صورت گزارشی و تیترواری و در مواردی از منابع محدودی استفاده کرده است. مانند: در شرح حال عثمان، عبد الرحمن، سعد بن ابی وقاص، ابو عبیده بن جراح و سعید بن زید خیلی کم منبع ذکر می کند. در همین مورد می فرماید: بنا بر اینکه شرح حال افراد مذکور در سند یک امر تاریخی است و نقل آنها موجب اطاله کلام می شود و این کار با مرام ما که ایجاز است ناسازگار است. ما علاقه مندیم را به کتابهای مربوط ارجاع می دهیم.

ولی این سخن با انگیزه ایشان در نوشتن کتاب ناسازگار است. چون ایشان هدف خود را پاسخ دادن به شبهات دانشجویان مناطق سنی نشین و استنادشان به آن و نیز در رد کتاب عشره مبشره عالم سنی فریدون اسلام نیا بیان کرده است .

---

^{۱۱}- تیجانی، فاسالو اهل الذکر، ص ۲۷۷

بررسی حدیث عشره مبشره از منظر فریقین.....
و نقص دیگر کتاب این است که ایشان بین علمکرهای ابو بکر و عمر تفکیک نکرده و در باره افراد دیگر نیز خیلی مختصر بحث کرده است. ما ان شاء الله سعی می کنیم در این پایان نامه این کم بودها را بر طرف کنیم.

هدف تحقیق

هدف ما در این تحقیق بررسی چگونگی گزارش حدیث عشره مبشره در منابع معتبر فریقین و نیز تحلیل و ارزشیابی آن با سنت رسول الله ﷺ و با آموزه های قرآنی می باشد.

سوالات تحقیق

سوال اصلی

حدیث عشره مبشره در منابع فریقین از چه اعتبار و جایگاهی برخوردار است؟

سوالهای فرعی

- ۱- حدیث عشره مبشره در منابع اهل سنت چگونه گزارش شده و تا چه میزان اعتبار دارد؟
- ۲- حدیث عشره مبشره در منابع شیعی چگونه گزارش شده و میزان اعتبار آن تا کجا است؟
- ۳- حدیث عشره مبشره با آموزه های قرآن و سنت پیامبر اکرم ﷺ چگونه قابل جمع و ارزیابی است؟
- ۴- حدیث عشره مبشره با احادیث دیگری که به افراد دیگر وعده بهشت داده شده چگونه قابل جمع است؟

فرضیه های تحقیق

صدور حدیث از رسول الله ﷺ به دلیل تعارض آن با واقعیت های تاریخی و سنت آن حضرت و ملاک های قرآنی قابل قبول نیست.

روش تحقیق

ما در تحقیق از روش تحلیلی - توصیفی استفاده کردیم. در این روش چگونگی گزارش حدیث در منابع اهل سنت و شیعه بررسی می گردد و دلالت حدیث با توجه و استفاده از مبانی سنت پیامبر اکرم ﷺ و آموزه های قرآن کریم تحلیل می شود.

واژگان کلیدی

عشره مبشره ، ۲- حدیث ، ۳- اهل سنت ، ۴- شیعه ، ۵- فریقین